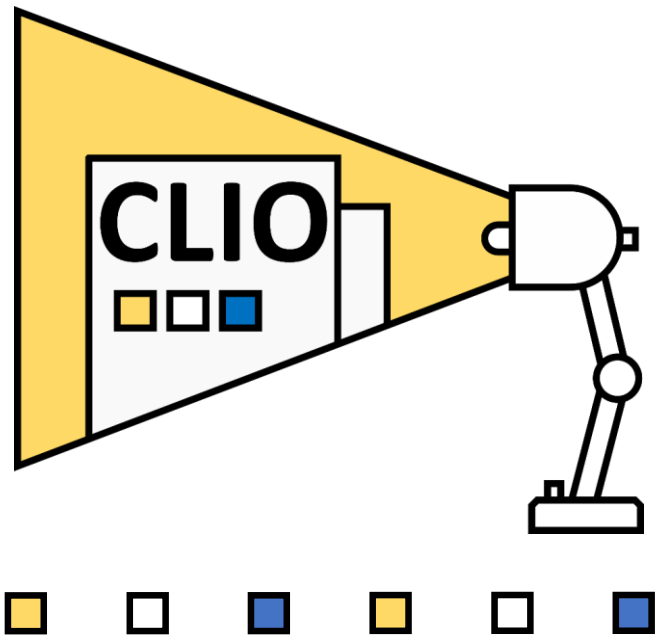

Modul 7: Desničarski ekstremizam, govor mržnje, lažne vijesti i teorije zavjere

CLIO

Challenging Hostile Views and Fostering Civic Competences

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Oct 2021

Informacije o projektu

Akronim projekta:	CLIO
Naziv projekta:	Challenging Hostile Views and Fostering Civic Competences
Broj projekta:	2019-1-DE02-KA202-006185
Nacionalna agencija:	NaBibb
Internetska stranica:	www.clio-project.eu
Nositelj projekta:	Institut für Didaktik der Demokratie, Leibniz University Hannover
Verzija dokumenta:	1.00
Datum pripreme:	18.07.2020

Ova je publikacija ostvarena uz financijsku potporu Europske komisije. Ona izražava isključivo stajalište njenih autora i Komisija se ne može smatrati odgovornom pri uporabi informacija koje se u njoj nalaze. Broj projekta: 2019-1-DE02-KA202-006185

Konzorcij

Institut für Didaktik der Demokratie
Leibniz Universität Hannover,
Deutschland
www.idd.uni-hannover.de/en

Technical school Nikola Tesla,
Vukovar,
Croatia
www.ss-tehnicka-ntesla-vu.skole.hr

Zespoł Szkól Poligraficznych,
Warsaw,
Poland
www.www.zspoligraf.pl

Warsaw Centre for Socio-Educational
Innovation and Training,
Warsaw,
Poland
www.wcies.edu.pl

Nansen Dialogue Centre, Osijek,
Croatia
www.www.ndcosijek.hr

Demokratiezentrum Wien,
Österreich
www.demokratiezentrum.org

SADRŽAJ

Projekt Clio 5

1. Pregled 6

2. Govor mržnje, lažne vijesti i teorije zavjere – definicije i razlike 6

3. Zašto su lažne vijesti i priče o zavjeri toliko popularne među desničarskim ekstremističkim skupinama? 12

4. Popularne priče o zavjerama desničarskih ekstremista 13

5. Jednostavni trikovi za uočavanje lažnih vijesti i teorija zavjere u digitalnom okruženju 17

6. Zašto su govor mržnje, lažne vijesti i priče o zavjerama opasne za demokacije 19

7. Vježbe koje možete koristiti u poučavanju o govoru mržnje, lažnim vijestima i teorijama zavjere . 19

8. Nevladine organizacije i mreže koje vam mogu pomoći da naučite više 20

9. Literatura 21

10. Dodatno čitanje 23

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

PROJEKT CLIO

Clio je projekt prevencije i suočavanja s desnim ekstremizmom u strukovnim školama. Učiteljima i ravnateljima treba omogućiti da prepoznaju i razumiju odgovarajuće stavove među svojim učenicima i da se bez straha zauzmu za demokratske vrijednosti. U tu svrhu interdisciplinarni stručnjaci iz Austrije, Poljske, Hrvatske i Njemačke razvijaju različite materijale za nastavnike strukovnih škola u bliskoj suradnji s ciljnom skupinom, poput aplikacije, treninga za kombinirano učenje i podcasta. Glavni fokus ovog projekta je izgradnja sinergijskih mreža s drugim dionicima u pojedinim zemljama kako bi se ojačale škole i pružilo im znanje i stručno kreirani materijal.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

1. PREGLED

U ovom modulu ćete saznati…

- *… o strategijama desničarskih ekstremista u digitalnom okruženju i osnovnim načinima za njihovo prepoznavanje*
- *… osnovne definicije govora mržnje, lažnih vijeti i teorija zavjere*
- *… zašto su lažne vijesti i mitovi o zavjerama toliko popularni među desničarskim ekstremističkim skupinama*
- *… o popularnim desničarskim ekstremističkim teorijama zavjere*
- *… jednostavne trikove kako biste u digitalnom okruženju uočili lažne vijesti i mitove o zavjerama*
- *… zašto su govor mržnje, lažne vijesti i teorije zavjere opasne za demokracije*
- *… vježbe koje možete koristiti u poučavanju o govoru mržnje, lažnim vijestima te mitovima o zavjerama*
- *… gdje pronaći dalje informacije ili pomoć*

Na kraju teksta pronaći ćete vježbe koje možete koristiti prilikom poučavanja o desničarskom ekstremizmu. Modul navodi i korisne web stranice na kojima možete pronaći daljnje informacije ili pomoć u konkretnim situacijama, kao i dodatnu literaturu, ukoliko želite saznati više o temi.

Pitanja za samoprocjenu

Odgovorite sami za sebe na sljedeća pitanja:

- Pokušajte zapisati kratke definicije *govora mržnje*, *lažnih vijesti* i *teorija zavjere*. Zapišite ih na list papira te ih usporedite s definicijama danim ispod nakon što pročitate prvi dio.
- Jeste li upoznati s nekom od teorija zavjere? Gdje nailazite na ovakve priče i mitove?
- Zašto mislite da su teorije zavjere problem za demokracije?

2. GOVOR MRŽNJE, LAŽNE VIJESTI I TEORIJE ZAVJERE – DEFINICIJE I RAZLIKE

Govor mržnje, lažne vijesti i teorije zavjere tri su različite stvari. Međutim, često se podudaraju. **Govor mržnje** nezakonit je u Europskoj uniji. U zakonu EU definiran je kao *"javno poticanje na nasilje ili mržnju na osnovu pojedinih karakteristika, uključujući rasu, boju kože, vjeru, porijeklo ili nacionalno ili etničko podrijetlo."*[1] Dok okvirna odluka na razini EU pokriva samo

[1] Jourová, Věra (2016): Code of Conduct – Illegal online hate speech. Questions and answers. Fact Sheet by the European Commission, p. 1.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

rasistički govor mržnje te govor mržnje na temelju vjere *(*vidi Modul 3), većina država članica EU uključila je i ostale osnove poput spolne orijentacije, rodnog identiteta (vidi Modul 5) te invaliditeta.

Govor mržnje može se javiti u digitalnom - mrežnom i izvanmrežnom okruženju, javno (npr. objave, komentari na platformama društvenih mreža) i privatno (npr. poruke)[2]. Najnoviji zakoni uzeli su u obzir ista pravila koja se trebaju primjenjivati i u mrežnom i u izvanmrežni svijetu. Ukoliko je sadržaj kriviče prirode u izvanmrežnom okruženju, ne treba biti zakonski omogućeno njegovo izražavanje na internetu. Problemi koji se tiču kriminalizacije govora mržnje u digitalnom okruženju su, između ostalog, ulaženje u trag i identificiranje nezakonitog govora mržnje jer klasificiranje onoga što je zakonito ili nezakonito može biti teško. Nadalje, odgovornost da se uđe u trag i ocijeni postojanje govora mržnje je na IT tvrtkama kao što su Facebook and Twitter. Još jedan problem koji se tiče kriminalizacije govora mržnje u digitalnom okruženju je činjenica da objavama na internetu nije uvijek moguće ući u trag i autorstvo se ne može uvijek dokazati budući da ljudi ponekad koriste lažne račune ili pišu anonimno.

U javnim raspravama često se ističe da kriminalizacija govora mržnje zadire u opće načelo slobode izražavanja. Odluka smatra li se neki sadržaj kaznenim djelom nezakonitog govora mržnje mora biti donesena od slučaja do slučaja uzimajući u obzir čimbenike kao što su svrha i kontekst objave.[3]

Govor mržnje često je usmjeren k manjinama poput muslimana, židovskog naroda, izbjeglica ili LGBTIQ+ (lezbijskih, homoseksualnih, biseksualnih, transseksualnih, 'queer', interseksualnih) osoba, kao i onih nekog drugog rodnog izričaja ili seksualne orijentacije,(vidi Modul 5). Može biti usmjeren protiv pojedinaca ili cijele skupine. Govor mržnje često podstiče druge na zločine iz mržnje. Zločini iz mržnje, poznati i kao *zločini motivirani pristranosti*, kaznena su djela motivirana pristranosti ili predrasudom prema društveno ugroženim skupinama. Zločini iz mržnje uključuju niz prekršaja (npr. prijetnje, uništavanje imovine, napad, ubojstvo) i nisu usmjereni samo prema onima koji su izravno pogođeni zločinom, nego prema cijeloj njihovoj društvenoj skupini. Iz ovog razloga također ljudi (npr. borci za ljudska prava, društveni centri, molitvena mjesta) ili imovina koja se povezuju s pripadnošću (ili su tako percipirani) navedenoj skupini mogu postati meta zločina iz mržnje.[4] Iako su zločini iz mržnje kaznena djela, zakonodavna situacija razlikuje se od države do države. U nekim zemljama, zločin iz mržnje eksplicitno je naveden kao kriviče djelo, a u nekim zemljama (npr. Njemačka i Austrija) zločini iz mržnje kriminaliziraju se kroz početni prekršaj (*Indexdelikt*) (npr. prijetnje, uništavanje imovine, ubojstvo) i predstavljaju takozvane otežavajuće okolnosti

(https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/code_of_conduct_hate_speech_en.pdf). Accessed: 14 September 2020.

[2] Cf. Galop – LGBT+ anti-violence charity (not dated): What is online anti-LGBT+ hate speech? (http://www.galop.org.uk/wp-content/uploads/2011/11/What-is-online-hate-speech-and-hate-crime.pdf). Accessed: 14 September 2020.

[3] Cf. Jourová (2016), p. 2/3.

[4] Cf. OSCE (not dated): What is hate crime? (https://hatecrime.osce.org/what-hate-crime). Accessed: 14 September 2020.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

prilikom donošenja presude. Zakonski okvir utječe na to kako su zločini zavedeni i kako ih posmatrati.
Zakonski okvir u Njemačkoj:

U njemačkom kaznenom zakonu (StGB), mnogi aspekti govora mržnje kao što su uvreda (§185), kleveta (§186), ali i trivijalizacija ili glorifikacija djela nasilja (§131) i poticanje na mržnju (§130) su kažnjivi. Kako bi se poboljšalo provođenje**,** *Zakon o poboljšanju primjene prava na društvenim mrežama* (NetzDG) donesen 2017.godine, koji obvezuje pružatelje internetskih usluga kao što je Facebook na transparentno uklanjanje nezakonitog sadržaja i njegovo pohranjivanje radi moguće tužbe, trebao bi biti stroži. Između ostalog, pružatelji internetskih usluga trebali bi biti u obvezi prijaviti nezakonit sadržaj i predati istražiteljima imena računa i zaporke, ukoliko sudac tako odredi. Međutim, ovo poboljšanje još uvijek nije uvedeno zbog konstitutivnih obveza i odbijeno je najskorije od strane Federalnog vijeća Njemačke (Bundesrat) u veljači 2021. godine.

Zakonski okvir u Austriji:

U Austriji, govor mržnje smatra se krivičnim prekršajem prema §283 StGB. Podrazumijeva eksplicitnu netrpeljivost u javnosti usmjerenu k nekomu zbog njihove pripadnosti određenoj skupini, kao i vrijeđanje na način koji ugrožava ljudsko dostojanstvo te kaznu zatvora do dvije godine. §283 u svom postojećem važećem obliku na snazi je tek od početka godine; amandman je uključio invaliditet, dob, seksualnost i rod, kao i podsticanje pojedinca na govor mržnje. Odjeljku 283 krivičnog zakona prethodi u toj oblasti Odjeljak 3h, VerbotsG, prema kojem je poricanje, umanjivanje, opravdavanje i odobravanje nacističkih zločina kažnjivo.[5]

Zakonski okvir u Hrvatskoj:

Ključni dokumenti uključuju: Kazneni zakon RH (termin *zločin iz mržnje* uveden je 2006. godine), Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Zakon o suzbijanju diskriminacije i Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje (2011.). Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske koordinira radom Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje, koja prikuplja i objedinjuje podatke o zločinima iz mržnje koje dobije od policije, Ureda Glavnog državnog odvjetnika / Državnog odvjetništva te kaznenih i prekršajnih sudova. Članovi Radne skupine predstavnici su Ministarstva unutarnjih poslova RH, Ministarstva pravosuđa i uprave, Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Ureda Glavnog državnog odvjetnika, Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske, Općinskog kaznenog suda u Zagrebu, Policijske akademije, Pravnog fakulteta u Zagrebu, Ureda pučke pravobraniteljice,

[5] Cf. Klagsverband.at (no date): Hate Speech. (https://www.klagsverband.at/info/hate-speech). Accessed: 26.03.2021.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Savjeta za razvoj civilnoga društva, predstavnika organizacija civilnoga društva. Radna skupina analizira i nadgleda sprovođenje protudiskriminacijskih zakona u svezi sa zločinom iz mržnje, koordinira proces prikupljanja podataka o zločinima iz mržnje te radi na prevenciji istih. Sastanci se održavaju nekoliko puta godišnje

Vježba: Govor mržnje

Idite na internet i provedite istraživanje o EU-projektu pod nazivom "HATENOMORE"

Engleski: https://victimsupport.org.mt/portfolio_page/project-hate-no-more/

Njemački: https://www.bmi.gv.at/magazinfiles/2019/11_12/hasskriminalitaet.pdf

Sažmite ključne točke o tome što je zločin iz mržnje kako je definirano u materijalima projekta i izradite plakat (na vašem računalu ili na papiru) o zločinima iz mržnje u vašoj zemlji.

Povodom fenomena lažnog ili izmijenjenog sadržaja (mrežnog ili izvan mrežnog) rabi se dosta različitih termina, npr. lažne vijesti, misinformacija, dezinformacija ili teorija urote. U nastavku će biti dane definicije radi boljeg razumijevanja pojedinih značenja ovih pojmova.

Pojam *lažne vijesti* u širokoj je primjeni od izbora u SAD-u 2016. godine i ima različita značenja, te je iz tog razloga kompleksan koncept. U jednu ruku, koristi se kao pejorativan izraz kako bi se obezvrijedili mediji i novinarstvo, što uvjerljivo pokazuje primjer bivšeg američkog predsjednika Donalda Trumpa; on je neprestano osvrte kritičkih novinara i medija nazivao "lažnim vijestima" i uopće im se više nije obraćao. U drugu ruku, pojam lažnih vijesti koristi se kao nadređeni pojam za različite oblike pogrešnih, obmanjujućih ili izmišljenih informacija.[6]

Stručnjak za lažne vijesti i društvene medije Claire Wardle na primjer, pravi razliku između informacije i *dez*informacije, pri čemu je *mis*informacija opisana kao pogrešna informacija stvorena slučajnom pogreškom, a *dez*informacija kao "lažna informacija stvorena i proširena s namjerom nanošenja štete. Kod tvoraca dezinformacija obično postoji politička, financijska, psihološka ili društvena motivacija."[7] Wardle stoga pravi razliku kod lažnih informacija prema razini namjere u pogledu njihovog nastajanja i širenja. U skladu s tim, ona opisuje nekoliko vrsta mis- i dezinformacija koje variraju od lošeg novinarstva do informacije koje su namjerno

[6] Quandt, Thorsten/ Frischlich, Lena/Boberg, Svenja/Schatto-Eckrodt, Tim (2019): Fake News. In: Folker Hanusch/Tim P. Vos (eds.): The International Encyclopedia of Journalism Studies. (https://www.researchgate.net/publication/332749986_Fake_News). Accessed: 24 January 2021.
[7] Wardle, Claire (2018): Information Disorder:The Essential Glossary. In: First Draft News. (https://firstdraftnews.org/wp-content/uploads/2018/07/infoDisorder_glossary.pdf). Accessed: 24 January 2021.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

stvorene kako bi naštetile i obmanule.[8] Stoga, kako bi se odredila vrsta mis- i dezinformacije neophodno je ispitati namjeru tvoraca sadržaja. "Na primjer, je li ovaj novinski članak napisan da bi me informirao o trenutnim događanjima, ali nije uspio prikupiti sve točne informacije (loše novinarstvo)? Je li ovaj snimak izmijenjen kako bi me nasmijao (parodija)? Je li ovaj komentar napisan kako bi provocirao (provokacija)? Je li ovaj snimak napravljen kako bi ostvario novčanu dobit (novčana dobit)? Je li ovaj grafikon izmijenjen kako bi povećao politički utjecaj (moć)? Je li cijeli ovaj članak izmišljen kako bi me naveo na preispitivanje demokracije i poticanje mržnje prema marginaliziranim skupinama (propaganda)?"[9]

Vježba: Lažne vijesti

Austrijska novinarka i publicistkinja Ingrid Brodnig zagovara daljnju uporabu izraza "lažne vijesti" kako oblast i suverenitet interpretacije pojma ne bi bio prepušten populistima.[10] Koje je vaše mišljenje o tome? Koji termin vi preferirate kada su u pitanju lažne / netočne informacije?

Budući da **teorije zavjere** često podstiču ljude na govor mržnje i širenje lažnih vijesti, ovi fenomeni usko su povezani. Njemački psiholog i stručnjak za tu temu Roland Imhoff definira teorije zavjere kao "pretpostavku da je neki događaj od određenog značaja uzročno povezan s tajnim planom nekoliko pojedinaca koji žele ostvariti korist na račun javnosti. "[11] Pia Lamberty i Katherina Nocun, također stručnjaci u tom polju, dijele slično poimanje teorija zavjere pritom zagovarajući uporabu izraza "priča o zavjeri" umjesto "teorije" jer potonji podrazumijeva znanstvenost, što automatski kao rezultat ima veću vrijednost priče o zavjeri [12]. Prateći ovu logiku i odražavajući akademsku raspravu, ovaj modul također koristi izraz "priča o zavjeri" iako se izraz "teorija zavjere" najviše rabi u istraživanjima engleskog govornog područja.

[8] Wardle, Claire (2017): Fake News – It´s complicated. In: First Draft (04 June 2017). (https://firstdraft-news.org/fake-news-complicated/). Accessed: 24 January 2021.
[9] DETECT-Consortium (not dated): Of Trolls & Bots. The Basics of Manipulation in Social Networks (within the Erasmus+ project DETECT), p. 10. (https://www.detect-erasmus.eu/fileadmin/detect/Results/ENG_Detect_Compendium_final.pdf). Accessed: 29 January 2021.
[10] Cf. Brodnig, Ingrid (2017): Lügen im Netz. Wie Fake News, Populisten und unkontrollierte Technik uns manipulieren. Wien: Brandstätter, p. 30.
[11] Vergin, Julia (2020): Coronavirus: How do I recognize a conspiracy theory? In: Deutschlandwelle (19 May 2020). (https://www.dw.com/en/coronavirus-how-do-i-recognize-a-conspiracy-theory/a-53492563). Accessed: 24 January 2021.
[12] Cf. Lamberty, Pia/Nocun, Katharina (2020): Fake Facts. Wie Verschwörungstheorien unser Denken bestimmen. Köln: Quadriga, pp. 18-21.

Australski psiholog Stephan Lewandowsky prepoznaje četiri čimbenika koja mogu pridonijeti psihološkoj podložnosti vjerovanju u priče o zavjerama i njihovom širenju:

1. Znanstvene procjene pokazuju da su naročito ljudi koji su nemoćni skloni širenju priča o zavjerama.
2. Priče o zavjerama omogućuju suočavanje s prijetnjama jer okrivljuju samo neke urotnike za "velike i prijeteće događaje" (npr., "židovsku elitu" za pandemiju Covid-19). Stoga, ljudi će također prije podržati "velika" objašnjenja "velikih" događaja (npr., priče o zavjerama o smrti princeze Diane ili Elvisa). Ovo također objašnjava pojavu (često antisemitskih) priča o zavjeri u situacijama društvenih kriza.
3. Priče o zavjeri mogu pomoći ljudima da se izbore s nesigurnošću jer pružaju jasne odgovore i snažan osjećaj da se zna "istina". Opet, iz ovog razloga djeluju kao obrambeni mehanizam.
4. Priče o zavjerama jako su pogodne za osporavanje opće prihvaćene politike. Ovo omogućuje pokretačima priča o zavjerama da zauzmu pozicije manjine te jako učinkovit opozicijski status.[13]

Usko povezano s ovim čimbenikom je još jedno objašnjenje zašto ljudi vjeruju u priče o zavjerama. Akademici su otkrili da vjerovanje u priče o zavjerama zadovoljava želju pojedinih ljudi da se osjećaju "posebnim" te da je stoga vjerovanje u njih određeno potrebom osobe da bude drugačija i jedinstvena kao i željom da se ističe u odnosu na masu. [14] Kao što je viđeno u opisu ciljnih skupina desničarskih ekstremista (vidi Modul 1) teorije zavjere mogu stvoriti i osjećaj društvene pripadnosti skupini za one ljude koji se osjećaju isključenim iz svojih društvenih skupina i koji traže priključivanje drugim skupinama s kojima dijele ista uvjerenja.

Možemo zaključiti da postoje dva osnovna razloga zašto ljudi vjeruju u priče o zavjerama: kompenziranje zbog iskustva gubitka kontrole (osobnog - poput gubitka posla i društvenog - poput političke krize) te zadovoljavanje osobne potrebe za osjećajem posebnosti i jedinstvenosti.[15]

Vježba: Priče o zavjerama

- Ukoliko ste upoznati s nekom od priča o zavjeri, razmislite zašto bi one mogle biti tako popularne s obzirom na prethodno pružene informacije.
- Na internetu potražite popularne teorije zavjere. Koje su najluđe teorije na koje ste naišli?
- Sada kada znate što su teorije zavjere, kako nastaju i koji ljudi bi mogli biti meta ovih priča, smislite vlastitu teoriju zavjere i podijelite ju s ostalim učenicima / vašom obitelji te otkrijte da li bi oni povjerovali u nju.

[13] Cf. Lewandowsky, Stephan/Cook, John (2020): The Conspiracy Theory Handbook, p. 4. (http://sks.to/conspiracy). Accessed: 29 January 2021.
[14] Cf. Lamberty/Nocun (2020), pp. 29-31.
[15] Cf. Lamberty/Nocun (2020), p. 31.

Ljudi koji šire dezinformacije i priče o zavjerama mogu biti podijeljeni u četiri kategorije. Šaljivdžije koje šire dezinformacije i priče o zavjerama jer se često čine apsurdnim i stoga skoro smiješnim. Ljudi koji su nesigurni i nepromišljeno dijele neistinit sadržaj, posebno putem društvenih medija. Ostali duboko vjeruju u priče o urotama i dijele ih iz uvjerenja. Posljednju skupinu sačinjavaju osobe koje ostvaruju dobit širenjem dezinformacija i priča o zavjerama – financijsku ili političku.[16]

Međutim, sustavima platformi društvenih medija koji su zasnovani na algoritmima nije važno zašto ljudi šire netočne informacije i priče o zavjerama. Ovakav način rada ima za posljedicu češće prikazivanje popularnog sadržaja, što dovodi do neke vrste lančane reakcije kada je u pitanju širenje informacija. On se temelji na interesima tehnoloških tvrtki koje povećavaju svoju dobit kada korisnici ostanu duže na pojedinim stranicama i na taj način kupuju više oglasa. Prema tome, sadržaj postaje sve više individualiziran, što dovodi do takozvanih "filtriranih mjehurića". Izraz je skovao internetski aktivist Eli Pariser 2011. godine i on opisuje situaciju u kojoj internetski korisnici nailaze jedino na sadržaj koji potvrđuje njihova uvjerenja.[17]

3. ZAŠTO SU LAŽNE VIJESTI I PRIČE O ZAVJERI TOLIKO POPULARNE MEĐU DESNIČARSKIM EKSTREMISTIČKIM SKUPINAMA?

Može se uočiti da naročito desničarski populisti i ekstremističke skupine šire lažne vijesti odnosno dezinformacije i priče o zavjeri. Ipak, važno je razumjeti da priče o zavjeri nisu puki fenomen ekstremne desnice te da su neke duboko ukorijenjene u društvima u kojima živimo (npr. antisemitske priče o zavjeri).

Prema klasifikaciji osoba koje šire netočne informacije, desničarske populističke i ekstremističke skupine mogu se svrstati u četvrtu skupinu, kao ljudi koji ostvaruju političku dobit širenjem dezinformacija i priča o zavjerama. Ali zašto su priče o zavjerama toliko popularne među desničarskim populističkim i ekstremističkim skupinama?

U jednu ruku, priče o zavjerama ključna su konstanta u desničarskoj ekstremističkoj ideologiji (vidi dio ispod od str. 7 nadalje). U drugu ruku, priče o zavjerama prenose jasan i jednostavan

[16] Cf. Der Standard (2020): Podcast. Wie Verschwörungstheoretiker von Corona profitieren. In: Der Standard (30 April 2020). (https://www.derstandard.at/story/2000117220057/podcast-wie-verschwoerungstheoretiker-von-der-krise-profitieren-wollen). Accessed: 08 February 2021.
[17] Cf. Smarzoch, Raphael (2018): Filterblasen, Echokammern & Co. Filtern als Kulturtechnik. In: Deutschlandfunk Kultur (15 November 2018). (https://www.deutschlandfunkkultur.de/filterblasen-echokammern-co-filtern-als-kulturtechnik.976.de.html?dram:article_id=433306). Accessed: 29 January 2021.

pogled na svijet koji je podijeljen na dobre i loše ljude.[18] Ovo ne znači da su priče o zavjerama jednostavne. Lamberty i Nocun ističu da su priče o zavjerama veoma složene što znatno otežava raspravu s ljudima koji u njih vjeruju jer ti ljudi znaju mnogo "činjenica".[19]

Budući da priče o zavjerama prenose jasan pogled na svijet i produbljuju stereotipnu konstrukciju "neprijatelja" (npr. židovski narod, muslimani, feministi) te na taj način povećavaju mogućnost osnaživanja osjećaja zajedništva *unutarskupine* (eng. ingroup) (vidi Modul 1) poticanjem mržnje prema *izvanskupini* (eng. outgroup), priče o zavjerama daju mnoge čimbenike koji ih povezuju s desničarskim ekstremističkim razmišljanjem. Također, priče o zavjerama općenito hrane osjećaje sumnje i nesigurnosti i na taj način destabiliziraju demokracijski sustav podrivajući povjerenje u demokratske procese, što se također preklapa s ciljevima desničarskog ekstremizma. Nadalje, priče o urotama same po sebi iskazuju diskurs usmjeren protiv općeg poretka koji se također podudara s desničarskom ekstremističkom ideologijom (vidi Modul 1).

Zanimljivo je to da ne šire svi desničarski populistički i ekstremistički političari eksplicitno priče o zavjerama. Neki poprilično vješto daju nagovještaje u javnim govorima koji mogu biti trivijalni osoba koje u njih ne vjeruju, ali ih osobe koje vjeruju u priče o zavjerama jasno mogu interpretirati. Ovo se može naročito uočiti kada su u pitanju antisemitske priče o zavjerama. Antisemitizam se često izražava u šiframa ili tajnim pismom,[20] što će postati očiglednije u sljedećem odjeljku.

4. POPULARNE PRIČE O ZAVJERAMA DESNIČARSKIH EKSTREMISTA

Vjerovanje u priče o zavjerama u biti je fenomen rasprostranjen u mnogim zemljama. Reprezentativno ispitivanje, sprovedeno u Njemačkoj 2020. godine otkrilo je da je 30% njemačke populacije sklono vjerovanju u priče o zavjerama, a 11 % uvjerenih je teoretičara zavjere.[21] Trenutna studija koja se provodi u Austriji povodom priča o jednoj specifičnoj temi, naime pandemiji COVID-19, pokazala je slične brojke. Ispitivanje je otkrilo da je 32%

[18] Cf. Bundeszentrale für politische Bildung (2015): Verschwörungstheorien. Dossier Rechtsextremismus. Ein Erklärfilm zum Thema (rechte) Verschwörungstheorien von Tobias Büchner & FLMH. (https://www.bpb.de/mediathek/212137/verschwoerungstheorien). Accessed: 05 February 2021.
[19] Cf. Lamberty/Nocun (2020), p. 36.
[20] Cf. Gessler, Philipp (2006): Antisemitismus heute. (https://www.bpb.de/politik/extremismus/antisemitismus/37974/antisemitismus-heute). Accessed: 05 February 2021.
[21] Cf. Roose, Jochen (2020): Sie sind überall. Eine repräsentative Umfrage zu Verschwörungstheorien, p. 4. (https://www.kas.de/documents/252038/7995358/Eine+repr%C3%A4sentative+Umfrage+zu+Verschw%C3%B6rungstheorien.pdf/0f422364-9ff1-b058-9b02-617e15f8bbd8?version=1.0&t=1599144843148). Accessed: 05 February 2021.

Austrijanaca otvoreno za priču o zavjeri o pandemiji, vjerujući da je pandemija samo spletka ili tajni plan kako bi se poigralo s određenim skupinama ljudi.[22]

U nastavku bit će predstavljene najpopularnije priče o zavjerama desničarskih ekstremista:

Mit o svjetskoj židovskoj zavjeri

"Svjetska židovska urota" je pripovijest višeg reda koja je duboko ukorijenjena u našim društvima. Zbog ovoga, već spomenuti stručnjaci za priče o zavjerama, Lamberty i Nocun zagovaraju uporabu izraza *mit o zavjeri* kao nadređene kategorije priča o zavjerama.[23] Priče o zavjerama nižeg reda su na primjer priče o "Vladi okupiranoj cionistima" (VOC) ili "Protokoli sionskih mudraca".

Priča o "Vladi okupiranoj cionistima" (VOC) tvrdi da "židovska elita" kontrolira međunarodne banke, a time i vlade zapadnih država. Akronim VOC koriste kao šifru bijeli supremisti, desničarski ekstremisti, nacionalisti te islamističke skupine nastale u SAD-u.[24]

Usko povezani s ovom pričom su takozvani "Protokoli sionskih mudraca", kao jedan od najvažnijih dokumenata modernog antisemitizma, a koji su znatno utjecali na svjetska zbivanja 20. stoljeća. "Protokoli" su navodno zapisnici s tajnih sastanaka "utjecajnih Židova", na kojima su se kovali planovi da Židovi zavladaju svijetom. Već u 1920-ima, međutim, istraživanje je otkrilo da su "Protokoli" krivotvoreni, a uz to su i plagijat jer predstavljaju kombinaciju starijih dijela fikcije. Oni su vjerojatno nastali u Francuskoj 1898. godine po nalogu Rusije. "Protokoli" su potakli brzi porast antisemitskih pokreta od 1880-ih i bili su distribuirani širom svijeta nakon postavljanja Hitlera za Kancelara Reicha 1933. godine te su poslužili za legitimizaciju Holokausta. Desničarskim ekstremistima "Protokoli" služe kao dokaz navodne svjetske židovske zavjere sve do danas.[25]

Priča o zavjeri Velike zamjene stanovništva (vidi Modul 4)

Velika zamjena stanovništva priča je o zavjeri ekstremne desnice ili desničarskih ekstremista, koja tvrdi da europsko "bijelo i kršćansko" stanovništvo, koje se smatra "domaćim" i istorodnim, biva postupno zamijenjeno muslimanskim stanovništvom iz Afrike i Bliskog istoka

[22] Cf. Al-Youssef, Muzayen; Sulzbacher, Markus (2020): Verschwörungstheorien: Im Netz verirrt. (https://www.derstandard.at/story/2000119506599/im-netz-verirrt). Accessed: 14 March 2021.
[23] Cf. Lamberty/Nocun (2020), p. 22/23.
[24] Cf. Redaktion Belltower News (2017): ZOG. (https://www.belltower.news/zog-51576/). Accessed: 05 February 2021.
[25] Cf. Ayyadi, Kira (2017): Protokolle der Weisen von Zion. In: Belltower News (30 August 2017). (https://www.belltower.news/protokolle-der-weisen-von-zion-2-51574/). Accessed: 05 January 2021.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

putem masovnih migracija, demografskog rasta te niske stope nataliteta "Europljana".[26] Ova priča o zavjeri kombinira elemente antifeminizma, (vidi Modul 5), antisemitizma (vidi Modul 2) i antimuslimasnkog rasizma (vidi Modul 4). Muslimani su predstavljeni kao neprijateljski osvajači, a diskursom migracija vladaju izrazi poput "poplava" i "val" koji su povezani s prirodnim katastrofama. Ono što uporabu ovakve vrste katastrofičnog jezika čini problematičnom je dramatizacija čak i onih izvješća i tekstova koji se čine neutralnima što ima za posljedicu legitimizaciju (nasilne) obrambene reakcije. Odgovorni za ovu zamjenu su ili "židovske elite", "sami muslimani", "ljevičari" ili "feminsti" koji podstiču žene da imaju manje djece, ili svi navedeni. Rečeno je da ova teorija zavjere potekla od francuskog pisca Renauda Camusa. 2011. godine on je objavio knjigu pod nazivom "Le grand replacement" ("Velika zamjena") koja problematizira prisustvo muslimana u Francuskoj kao moguću prijetnju i opasnost za francusku kulturu. Ekstremna desnica i desničarski ekstremisti kao što su identitarijanci (vidi Modul 1) pozivaju se na ovu priču o zavjeri.[27] Osim toga, desničarski ekstremistički napadači kao što su napadač iz El Pasa i napadač iz Christchurcha iz 2019. godine opravdavaju ubijanja navodnom opasnošću od muslimanske zamjene.[28] [29] Akademici, međutim, ističu da je ova priča o zavjeri srž moderne rasističke ideologije i da ima svoje korijene u nacionalsocijalističkim *"Rassenlehre"* ("rasnim doktrinama") te ju je stoga Camus samo prisvojio.[30]

Vježba (Austrija): Priča o zavjeri velike zamjene

- Posjetite stranicu skupine "Die Identitäre Bewegung Österreich".
- Potražite kako je priča o Velikoj zamjeni predstavljena i zašto se tumači kao prijetnja!?
- Koje mjere su predložene kako bi se zaustavila "Velika zamjena"?

Vježba (Njemačka): Priča o zavjeri velike zamjene

- Posjetite stranicu skupine "Die Identitäre Bewegung Deutschland".

[26] Cf. Bracke, Sarah/Hernández Aguilar, Luis Manuel (2020): "They love death as we love life": The "Muslim Question" and the biopolitics of replacement. In: British Journal of Sociology, Vol. 71, No. 4, pp. 680-701. (https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7540673/). Accessed: 02 January 2021.
[27] Cf. Davey, Jacob/Ebner, Julia (2019): "The Great Replacement": The violent consequences of mainstreamed extremism. (https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/07/The-Great-Replacement-The-Violent-Consequences-of-Mainstreamed-Extremism-by-ISD.pdf), p. 4. Accessed: 09 January 2021.
[28] Cf. Charlton, Lauretta (2019): What is the Great Replacement? In: The New York Times (06 August 2019). (https://www.nytimes.com/2019/08/06/us/politics/grand-replacement-explainer.html). Accessed: 02 January 2021.
[29] Cf. Schwartzburg, Rosa (2019): The 'white replacement theory' motivates alt-right killers the world over. In: The Guardian (05 August 2019). (https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/aug/05/great-replacement-theory-alt-right-killers-el-paso). Accessed: 02 January 2021.
[30] Cf. Quent, Matthias (2019): Globale Rechte formiert sich. Die Eiskälte der völkischen Ideologie. In: Der Tagesspiegel (24 March 2019). (https://www.tagesspiegel.de/politik/globale-rechte-formiert-sich-die-eiskaelte-der-voelkischen-ideologie/24139158.html). Accessed: 22 January 2021.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

- Potražite kako je priča o Velikoj zamjeni predstavljena i zašto se tumači kao prijetnja!?
- Koje mjere su predložene kako bi se zaustavila "Velika zamjena"?

Povezanost priča o zavjerama desničarskih ekstremista s antifeminističkim ciljevima

Mnoge priče o zavjerama desničarskih ekstremista povezane su s antifeminističkim ciljevima. Može se uočiti da su antisemitske, rasističke i antifeminističke priče o zavjerama povezane. Najbolji primjer ovoga je priča o zavjeri prema kojoj su "židovske elite" stvorile feminizam da bi žene rađale manje djece s ciljem uništenja "bijele rase" i planiranog "genocida bijelaca".[31] Istrage oružanih napada desničarskih ekstremista otkrivaju da antifeminizam često čini motiv zločina uz rasistička i antisemitska uvjerenja. Desničarski ekstremistički napadači iz Christchurcha (2019.) i Hallea (2019.) ili Anders Breivik koji je ubio 77 osoba na otoku Utøya i u Oslu 2011.godine, svi su imali antifeminističke nastojanja što jasno pokazuju analize njihovih "manifesta". Antifeminizam može djelovati kao katalizator za radikalizaciju desničarskih ekstremista. Proces radikalizacije može biti pokrenut frustracijom zbog nedostatka partnerke ili supruge. Ova osobna frustracija koju iskuse može dovesti do opće ljutnje prema ženama i feminističkim ciljevima. (vidi kvadratić o "incelima"). Suočeni s pričom o zavjeri prema kojoj su "Židovi" stvorili feminizam, proces radikalizacije može biti pokrenut. Prema mišljenju politologa Judith Götz, antifeminizam nudi premošćujuću funkciju do sredine društva gdje mnogi ljudi doživljavaju prijetećim rastuću dezintegraciju tradicionalnih rodnih uloga. Osim toga, biti antifeminist obično je prihvatljivije nego javno biti rasist.[32]

Inceli

Izraz je za samoproglašene heteroseksualne muškarce koji su u "nametnutom celibatu" za što uglavnom krive žene. "Pokret" je nastao kao internet supkultura i izrazito je mizoginičan.

Ostale priče o zavjerama ekstremnih desničara usmjerene su na primjer na poricanje Holokausta, smrt političara Nacionalsocijalističke njemačke radničke stranke Rudolfa Heßa ili napade 9/11 (teroristički napadi 11.rujna).[33] Čak i ako su ove priče o zavjerama namjerno izmišljene kako bi potaknule mržnju među manjinama i destabilizirale demokracijski sustav, stvarne zavjere zaista postoje. Zviždač Edward Snowden na primjer dokazao je da je američka NSA (Nacionalna sigurnosna agencija) nadgledala veliki dio mrežne komunikacije. Drugi primjeri su skandal Watergate ili Volkswagenov dizel skandal. Doista je povijest puna stvarnih

[31] Cf. Frauensicht. Das führende Portal für engagierte Männer und Frauen (2020): Deshalb terrorisieren Rechtsextreme Frauen, Juden und Muslime. (http://www.frauensicht.ch/Lobbys/Deshalb-terrorisieren-Rechtsextreme-Frauen-Juden-und-Muslime). Accessed: 05 February 2021.
[32] Cf. Frauensicht. Das führende Portal für engagierte Männer und Frauen (2020).
[33] Cf. Bundeszentrale für politische Bildung (2015).

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

tajnih planova i zavjera. Suprotno opisanim pričama o zavjerama, stvarne zavjere obično ciljaju manje mete i često nisu uspješne ili nisu otkrivene.[34] Proučavanje i otkrivanje skandala i zavjera dio je žive političke rasprave i zasigurno može imati pozitivne posljedice, na primjer zahtijevanje više transparentnosti u automobilskoj industriji ili obavještajnim službama. Vjerovanje u priče o prethodno opisanim zavjerama više je od puke razumne sumnje u demokratske procese i globalne događaje. Lamberty i Nocun opisuju vjerovanje u ove priče kao ideologiju koja vodi do tolikog nepovjerenja da ga ništa ne može poljuljati – čak ni znanstvene činjenice.[35] Također, vjerovanje u priče o zavjerama poraslo je s usponom interneta te povećanim utjecajem društvenih medija. Stručnjaci, međutim, tvrde da internet i društveni mediji mogu olakšati širenje priča o zavjerama, ali i da su tradicionalni mediji oduvijek širili dezinformacije i priče o zavjerama te da je vjerovanje u priče o zavjerama fenomen koji je mnogo stariji od interneta. Vjerovanje u antisemitske priče o zavjerama na primjer naposljetku je dovelo do Holokausta, a i dalje je široko rasprostranjen fenomen u Njemačkoj.[36] Australski psiholog i stručnjak za tu temu Stephan Lewandowsky prosuđuje da društveni mediji pojačavaju teoriziranje o zavjerama.[37]

5. JEDNOSTAVNI TRIKOVI ZA UOČAVANJE LAŽNIH VIJESTI I TEORIJA ZAVJERE U DIGITALNOM OKRUŽENJU

Razumijevanje na koji način lažne vijesti i priče o zavjerama djeluju te zašto su tako popularne (naročito među desničarskim ekstremističkim grupama) može biti nedovoljno kako bi se iste uočile kada se na njih naiđe online. Sljedeći trikovi daju popis kako koristiti sadržaj na mreži.[38]

1. **Pročitajte više od naslova**
   Prije nego što podijelite sadržaj online, pročitajte više od naslova članka kako biste osigurali da ne podijelite nenamjerno dezinformacije.

2. **Provjerite izvor**
   Pažljivije pogledajte koji izvor je izradio sadržaj. Kakav drugi sadržaj taj izvor piše? Ima li upadljiv URL ili domen? Možeš koristiti blogove za brzu provjeru poput bloga *mimikama* u

[34] Cf. Paál, Gábor (2020): Woran erkennt man eine echte Verschwörung? In: SWR Wissen (15 May 2020). (https://www.swr.de/wissen/1000-antworten/woran-erkennt-man-eine-echte-verschwoerung-100.html). Accessed: 08 February 2021.
[35] Cf. Lamberty/Nocun (2020), pp. 43-45.
[36] Cf. Lamberty/Nocun (2020): pp. 37/38.
[37] Cf. Lewandowsky/Cook (2020), p. 4.
[38] Cf. DETECT-Consortium (not dated): Detect: Enhancing Digital Citizenship. Method Manual for Pupils (within the Erasmus+ project DETECT), pp. 9/10. (https://www.detect-erasmus.eu/fileadmin/detect/Finale_Outputs/EN_Detect_Student_Manual_final.pdf). Accessed: 06 February 2021.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Austriji (https://www.mimikama.at/), Faktograf u Hrvatskoj https://faktograf.hr ili Correctiv u Njemačkoj (https://correctiv.org/) koji ti mogu pomoći u boljoj procjeni određenog izvora.

Kommentiert [TFJ1]: Dear Partners: These websites both write in German. Do you have any examples of similar web-sites in your languages?

3. **Provjerite impresum**
   Vjerodostojni i pouzdani tvorci medija otkrivaju vlasnike medija, njihove urednike i novinare. Nepouzdani tvorci sadržaja često prikrivaju ove informacije te objavljuju anonimno ili pod lažnim imenom.

4. **Provjerite datum i vrijeme objavljivanja sadržaja**
   Dezinformacija često nastaje "recikliranjem" starih vijesti i slika te njihovim predstavljanjem kao udarnih vijesti.

5. **Potražite autora**
   Analizirajući sadržaj istog autora, možete ocijeniti njegov ili njen stil izvješćivanja i često na taj način procijeniti vjerodostojnost sadržaja.

6. **Provjerite naznačene izvore i poveznice**
   I previše i premalo izvora može biti sumnjivo. Provjerite jesu li drugi vjerodostojniji mediji izvješćivali o vijestima jer bi vješti novinari odradili pozadinsku provjeru.

7. **Pratite sumnjive navode i slike**
   Često su navodili lažne slike koje koriste kako bi se potkrijepila dezinformacija. Lako možete provjeriti navode i slike koristeći alate poput TinEye ili Google-ov obrnutu potragu slike kako bi dobio informaciju o izvornoj slici.

8. **Budite svjesni vlastitih predrasuda**
   Psihološko načelo zvano "predrasuda potvrde" opisuje fenomen prema kojem smo skloni traženju informacija koje dokazuju uvjerenja i mišljenja koje sami već imamo. Zbog ovoga, tvorci dezinformacija izmišljaju jako emotivne sadržaje kako bi te naveli da ih podijeliš.

9. **Pregledajte ostale izvore**
   Ako nijedan drugi medij nije izvještavao o sadržaju, vrlo je vjerojatno da ste naišli na dezinformaciju.

10. **Dobro razmislite prije nego što podijelite sadržaj na mreži**
    Imajte na umu da širenje štetnih dezinformacija i priča o zavjerama počinje s nepromišljenim dijeljem sadržaja. Uvijek razmislite prije nego što pritisnete gumb za dijeljenje.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

6. ZAŠTO SU GOVOR MRŽNJE, LAŽNE VIJESTI I PRIČE O ZAVJERAMA OPASNE ZA DEMOKACIJE

Kao što je istaknuto u ovom modulu, govor mržnje, lažne vijesti i priče o zavjerama tri su različita fenomena koja se često preklapaju i koje namjerno koriste desničarske ekstremističke i populističke skupine kako bi potpomogli svoje ciljeve.

Iako je krivično gonjenje često teško, **govor mržnje** je kazneno djelo u mnogim zemljama te se sve više uvodi u zakonski okvir. Govor mržnje opasan je za demokracije jer se tako potiče mržnja prema manjinama. U jednu ruku, ovo vodi takozvanom ušutkivanju ljudi pogođenih govorom mržnje jer su oni previše uplašeni da bi progovorili. U drugu ruku, riječi se pretvaraju u djela i govor mržnje dovodi do stvarnih fizičkih napada i zločina. Demokracije u kojima živimo temelje se na načelima jednakosti koja dodjeljuju ista prava, a samim tim i istu zaštitu svim njezinim građanima. Prihvaćajući ušutkivanje ljudi i ne odgovarajući odlučno na govor mržnje, demokracije ne ispunjavaju svoju svrhu i misiju.

Dezinformacije i priče o zavjerama nisu ništa manje opasne za demokracije. One dovode do podjele društava i onemogućuju održanje javnog političkog diskursa koji je od suštinske važnosti za žive demokracije. Širenje dezinformacija i priča o zavjerama neizbježno kao rezultat imaju stvaranje paralelnih svemira u kojima se priznaju drugačije "istine". Također, dezinformacije i priče o zavjerama ubrzavaju procese radikalizacije i mogu utjecati na ljude da počine gnusne zločine i napade. [39] Stoga, važno je biti svjestan posljedica govora mržnje, dezinformacija i priča o zavjerama, kao i skrivenih ciljeva kojima desničarske ekstremističke skupine teže. Možete podržati ljude pogođene govorom mržnje na mreži pokazujući solidarnosti ili slanjem osobne poruke. Također, dvostruko provjerite sadržaj prije dijeljenja. Može napraviti veliku razliku.

7. VJEŽBE KOJE MOŽETE KORISTITI U POUČAVANJU O GOVORU MRŽNJE, LAŽNIM VIJESTIMA I TEORIJAMA ZAVJERE

1.) Posjetite stranicu https://no-hate-speech.de/de/kontern/fuer-gegen-alle-hate-speech/ i razgovarajte o meme-ovima pokreta *No Hate Speech* povodom govora mržnje. Potaknite vaše učenike da i sami naprave meme-ove.

2.) Pogledajte snimak "Hate is random – No Hate Speech" (https://www.youtube.com/watch?v=UaxK6KR-w4Y&feature=emb_imp_woyt) koji je

Kommentiert [TFJ2]: Just like Mimikama and Corrective, a lot of the content here is only in German, even though some of the memes are in English. Would it be possible to find an international site here, or otherwise have our partners search for an equivalent in their national language?

[39] Cf. Lamberty Pia/Leiser, David (2019): Sometimes you just have to go in - Conspiracy beliefs lower democratic participation and lead to political violence, p. 2. (https://psyarxiv.com/bdrxc/). Accessed: 06 February 2021.

napravio No Hate Speech Committee Austrija na nastavi. Raspravite o posljedicama s vašim učenicima i osigurajte stvaranje sigurnog prostora uvažavajući činjenicu da nekim učenicima može biti neugodno jer su i sami žrtve govora mržnje.

Kommentiert [TFJ3]: Great video, but the same problem with the language as stated above.

3.) Za vježbe povodom tema dezinformacija i priča o zavjerama pogledajte rezultate Erasmus+ projekta DETECT – Enhancing digital citizenship (https://www.detect-erasmus.eu/de/resultate/)

4.) Nastavni materijali za poučavanje o govoru mržnje sa sedam različitih vježbi koje se mogu koristiti. https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2019/04/Ljudsko-dostojanstvo-vrije%C4%91anje-sramoc%CC%81enje-i-govor-mrz%CC%8Cnje.pdf

8. NEVLADINE ORGANIZACIJE I MREŽE KOJE VAM MOGU POMOĆI DA NAUČITE VIŠE

- Erasmus+ project DETECT – Enhancing digital citizenship (https://www.detect-erasmus.eu/de/)

Austrija:

- Mimikama – Association for the disclosure of misuse of the internet (https://www.mimikama.at/)
- No Hate Speech Committee Austria (https://www.nohatespeech.at/)
- saferinternet.at (https://www.saferinternet.at/)
- Demokratiezentrum Wien (http://www.demokratiezentrum.org)
- Meldestelle des Innenministeriums gegen radikal islamistische Videos (stopextremists@bmi.gv.at)
- Stopline – Meldestelle gegen Kinderpornografie und Nationalsozialismus im Internet (https://www.stopline.at/de/home)
- 147 Rat auf Draht (https://www.rataufdraht.at)

Njemačka

- No Hate Speech Movement (https://no-hate-speech.de/de/)
- Fact checking by Correctiv.org (https://correctiv.org/faktencheck/)
- BILDblog (https://bildblog.de/)
-

Croatia:

- Kuća ljudskih prava (https://www.kucaljudskihprava.hr/)
- Centar za mirovne studije (https://www.cms.hr/)

9. LITERATURA

Ayyadi, Kira (2017): Protokolle der Weisen von Zion. In: Belltower News (30 August 2017). (https://www.belltower.news/protokolle-der-weisen-von-zion-2-51574/). Accessed: 05 January 2021.

Bracke, Sarah/Hernández Aguilar, Luis Manuel (2020): "They love death as we love life": The "Muslim Ques-tion" and the biopolitics of replacement. In: British Journal of Sociology, Vol. 71, No. 4, pp. 680-701. (https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7540673/). Accessed: 02 January 2021.

Brodnig, Ingrid (2017): Lügen im Netz. Wie Fake News, Populisten und unkontrollierte Technik uns manipulieren. Wien: Brandstätter.

Bundeszentrale für politische Bildung (2015): Verschwörungstheorien. Dossier Rechtsextremismus. Ein Erklärfilm zum Thema (rechte) Verschwörungstheorien von Tobias Büchner & FLMH. (https://www.bpb.de/mediathek/212137/verschwoerungstheorien). Accessed: 05 February 2021.

Charlton, Lauretta (2019): What is the Great Replacement? In: The New York Times (06 August 2019). (https://www.nytimes.com/2019/08/06/us/politics/grand-replacement-explainer.html). Accessed: 02 January 2021.

Davey, Jacob/Ebner, Julia (2019): "The Great Replacement": The violent consequences of mainstreamed extremism. (https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/07/The-Great-Replacement-The-Violent-Consequences-of-Mainstreamed-Extremism-by-ISD.pdf). Accessed: 09 January 2021.

Der Standard (2020): Podcast. Wie Verschwörungstheoretiker von Corona profitieren. In: Der Standard (30 April 2020). (https://www.derstandard.at/story/2000117220057/podcast-wie-verschwoerungstheoretiker-von-der-krise-profitieren-wollen). Accessed: 08 February 2021.

DETECT-Consortium (not dated): Detect: Enhancing Digital Citizenship. Method Manual for Pupils (within the Erasmus+ project DETECT). (https://www.detect-erasmus.eu/fileadmin/detect/Finale_Outputs/EN_Detect_Student_Manual_final.pdf). Accessed: 06 February 2021.

DETECT-Consortium (not dated): Of Trolls & Bots. The Basics of Manipulation in Social Networks (within the Erasmus+ project DETECT). (https://www.detect-erasmus.eu/fileadmin/detect/Results/ENG_Detect_Compendium_final.pdf). Accessed: 29 January 2021.

Frauensicht. Das führende Portal für engagierte Männer und Frauen (2020): Deshalb terrorisieren Rechtsextreme Frauen, Juden und Muslime. (http://www.frauensicht.ch/Lobbys/Deshalb-terrorisieren-Rechtsextreme-Frauen-Juden-und-Muslime). Accessed: 05 February 2021.

Galop – LGBT+ anti-violence charity (not dated): What is online anti-LGBT+ hate speech? (http://www.galop.org.uk/wp-content/uploads/2011/11/What-is-online-hate-speech-and-hate-crime.pdf). Accessed: 14 September 2020.

Gessler, Philipp (2006): Antisemitismus heute. (https://www.bpb.de/politik/extremismus/antisemitismus/37974/antisemitismus-heute). Accessed: 05 Feb-ruary 2021.

Jourová, Věra (2016): Code of Conduct – Illegal online hate speech. Questions and answers. Fact Sheet by the European Commission. (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/code_of_conduct_hate_speech_en.pdf). Accessed: 14 September 2020.

Lamberty Pia/Leiser, David (2019): Sometimes you just have to go in - Conspiracy beliefs lower democratic participation and lead to political violence. (https://psyarxiv.com/bdrxc/). Accessed: 06 February 2021.

Lamberty, Pia/Nocun, Katharina (2020): Fake Facts. Wie Verschwörungstheorien unser Denken bestimmen. Köln: Quadriga.

Lewandowsky, Stephan/Cook, John (2020): The Conspiracy Theory Handbook. (http://sks.to/conspiracy). Accessed: 29 January 2021.

OSCE (not dated): What is hate crime? (https://hatecrime.osce.org/what-hate-crime). Accessed: 14 September 2020.

Paál, Gábor (2020): Woran erkennt man eine echte Verschwörung? In: SWR Wissen (15 May 2020). (https://www.swr.de/wissen/1000-antworten/woran-erkennt-man-eine-echte-verschwoerung-100.html). Accessed: 08 February 2021.

Quandt, Thorsten/ Frischlich, Lena/Boberg, Svenja/Schatto-Eckrodt, Tim (2019): Fake News. In: Folker Hanusch/Tim P. Vos (eds.): The International Encyclopedia of Journalism Studies. (https://www.researchgate.net/publication/332749986_Fake_News). Accessed: 24 January 2021.

Quent, Matthias (2019): Globale Rechte formiert sich. Die Eiskälte der völkischen Ideologie. In: Der Tagesspiegel (24 March 2019). (https://www.tagesspiegel.de/politik/globale-rechte-formiert-sich-die-eiskaelte-der-voelkischen-ideologie/24139158.html). Accessed: 22 January 2021.

Redaktion Belltower News (2017): ZOG. (https://www.belltower.news/zog-51576/). Accessed: 05 February 2021.

Roose, Jochen (2020): Sie sind überall. Eine repräsentative Umfrage zu Verschwörungstheorien, p. 4. (https://www.kas.de/documents/252038/7995358/Eine+repr%C3%A4sentative+Umfrage+zu+Verschw%C3%B6rungstheorien.pdf/0f422364-9ff1-b058-9b02-617e15f8bbd8?version=1.0&t=1599144843148). Accessed: 05 February 2021.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Schwartzburg, Rosa (2019): The 'white replacement theory' motivates alt-right killers the world over. In: The Guardian (05 August 2019). (https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/aug/05/great-replacement-theory-alt-right-killers-el-paso). Accessed: 02 January 2021.

Smarzoch, Raphael (2018): Filterblasen, Echokammern & Co. Filtern als Kulturtechnik. In: Deutschlandfunk Kultur (15 November 2018). (https://www.deutschlandfunkkultur.de/filterblasen-echokammern-co-filtern-als-kulturtechnik.976.de.html?dram:article_id=433306). Accessed: 29 January 2021.

Vergin, Julia (2020): Coronavirus: How do I recognize a conspiracy theory? In: Deutschlandwelle (19 May 2020). (https://www.dw.com/en/coronavirus-how-do-i-recognize-a-conspiracy-theory/a-53492563). Accessed: 24 January 2021.

Wardle, Claire (2017): Fake News – It´s complicated. In: First Draft (04 June 2017). (https://firstdraftnews.org/fake-news-complicated/). Accessed: 24 January 2021.

Wardle, Claire (2018): Information Disorder:The Essential Glossary. In: First Draft News. (https://firstdraftnews.org/wp-content/uploads/2018/07/infoDisorder_glossary.pdf). Accessed: 24 January 2021.

Klagsverband.at (no date): Hate Speech. (https://www.klagsverband.at/info/hate-speech). Accessed: 26.03.2021. Klagsverband.at (no date): Hate Speech. (https://www.klagsverband.at/info/hate-speech). Accessed: 26.03.2021.

10. DODATNO ČITANJE

Austrija & Njemačka

Jugendschutz.net (2019): 2018/2019 Bericht: Rechtsextremismus im Netz. (https://www.jugendschutz.net/fileadmin/download/pdf/Bericht_2018_2019_Rechtsextremismus_im_Netz.pdf). Accessed: 14 March 2021.

Jugendschutz.net (2020): 2019 Bericht: Jugendschutz im Internet. Risiken und Handlungsbedarf. (https://www.jugendschutz.net/fileadmin/download/pdf/bericht2019.pdf). Accessed: 14 March 2021.

Jugenschutz.net (2019): 2019 Bericht: Sexualisierte Gewalt online. Kinder und Jugendliche besser vor Übergriffen und Missbrauch schützen. (https://www.jugendschutz.net/fileadmin/download/pdf/Sexualisierte_Gewalt_online_Bericht_2019.pdf). Accessed 14 March 2021.

Brodnig, Ingrid (2016): Hass im Netz: Was wir gegen Hetze, Mobbing und Lügen tun können. Brandstätter Verlag.

Brodnig, Ingrid (2021): Einspruch! Verschwörungsmythen und Fake News kontern - in der Familie, im Freundeskreis und online. Brandstätter Verlag.

Klicksafe.de (2015): Spielregeln im Internet. Durchblicken im Rechte-Dschungel. (https://www.klicksafe.de/fileadmin/media/documents/pdf/klicksafe_Materialien/iRights_Themenreihe/Spielregeln_im_Internet_3.pdf). Accessed: 14 March 2021.

Klicksafe.de (o.D.) Familien-Checkliste: Gemeinsam Falschmeldungen und Verschwörungsideologien auf der Spur. (https://www.klicksafe.de/fileadmin/media/documents/pdf/Checklisten/Familie-Checkliste_Desinformation_klicksafe.pdf). Accessed 14 March 2021.

SOS Mitmensch (2016): Hass und Hetze im Netz: Wie du Dich wehren kannst. (https://www.sosmitmensch.at/site/home/article/1257.html). Accessed 14 March 2021.

Croatia:

Nenadić, I., Vučković, M (2021): Dezinformacije https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2021/04/brosura-Dezinformacije.pdf pristupljeno 17. studenog 2021.

Kulenović, E. (2016): Govor mržnje u Hrvatskoj. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Grgić, V. (2021): Teorije zavjere. Zagreb : Media bar.